

Overdenkingen en lesbrieven van Wim van der Sluis, methodiekdocent en supervisor aan de ASCA Groningen 1972- 2000

Achtergrond

In 2014 stuurde Wim van der Sluis het Marie Kamphuis Archief zeven mappen met artikelen, aantekeningen en lesstof uit de tijd dat hij docent was aan de ASCA. Bij elk deel schreef hij een inleiding of toelichting, waarin hij het toen gebruikte materiaal in de tijd plaatst en zijn actuele commentaar erop geeft. Een citaat:

‘Terugblikkend op de periode 1960-2014 kan ik vaststellen dat ik het door mij gevolgde onderwijs en later door mij gegeven onderwijs in het maatschappelijk werk heel boeiend heb gevonden. Vreemd is het wel dat ik in zo’n halve eeuw zo vaak het maatschappelijke decor heb zien veranderen. Met als gevolg en noodzaak: voortdurend vragen blijven stellen: is de samenleving wel op de goede weg? Ben ikzelf wel goed bezig? Je staat soms voor moeilijk te beantwoorden vragen. Maar ik bleef ze wel stellen.’ (Wim van der Sluis, 2014, deel 2, Inleiding (1))

De roerige ontwikkelingen vanaf eind jaren zestig hadden gevolgen voor de beroepspraktijk en het onderwijs aan de ASCA (later Sector Welzijn en Informatie aan de Rijkshogeschool Groningen), en Van der Sluis en zijn collega Willem Harsta probeerden daarin hun positie te bepalen. Beiden lieten zich inspireren door verschillende filosofen, denkers, door eigen werkervaring en door de interactie met studenten. Schriftelijke en mondelinge uitwisseling vonden zij essentieel in het onderwijs.

Van der Sluis schrijft dat begin jaren zeventig de rollen van studenten en docenten veranderden: studenten zagen minder tegen docenten op en gingen zich gedragen als kritische consumenten. Het maatschappelijk werk werd complexer, gedifferentieerder. Cliënten werden onderverdeeld in cliëntengroepen/probleemgroepen. Democratiserings- en emancipatieprocessen beïnvloedden het maatschappelijk werk diepgaand, in thematiek, werkwijze en organisatie. Ook kwam er steeds meer protocollering en kwantificering.

Terugblikkend constateert Wim van der Sluis dat de tijdgeest zeer bepalend was voor de manier van formuleren van kwesties en voor het soort argumenten dat aangedragen werd.

Uit alles blijkt dat Wim van der Sluis zijn visie op lesgeven en op kwesties in het maatschappelijk werk al lezend, overwegend en handelend ontwikkelde. En hoe nauwgezet en met hoeveel verantwoordelijkheidsgevoel hij dat deed.

Liesbeth Simpelaar, Marie Kamphuis Archief

Inhoud mappen

Deel 1. Wat is helpen en wat is methodisch handelen?

1. ***Inleiding.*** In het onderwijs kwamen vanaf 1968 twee vragen centraal te staan: ‘Wat is helpen?’ en ‘Wat is methode en wat is methodisch handelen?’ Deze vragen komen in de stukken in deel 1 aan de orde.
2. ***Afkomst en Toekomst,*** Wim van der Sluis, 2014. Biografie. Student ASCA (1960-1964). Maatschappelijk werker en VO (1964-1972. Bijlage: Minimumeisen voor de opleiding voor maatschappelijk werk (z.j.)
3. ***Ontwikkelingen van 1950-2000:*** overzicht uit de Canon Sociaal Werk
4. ***Veranderingen tussen 1945-2003 in samenleving, opleiding en praktijk.*** Gastcollege Wim van der Sluis, 2003
5. ***Algemeen over het maatschappelijk werk***
 5. 1. ***Over processen van plaatsbepaling,*** Wim van der Sluis, 2014. Over plaatsbepaling en methoden in het mw. De nadruk op de expertrol gaat ten koste van aandacht voor het sociale veld, waarin zowel hulpverlener als cliënt leven en handelen.
 - 5.2. ***Working Statement on the Purpose of Social Work,*** Tijdschrift Social Work, 1981 (zie ook deel 2, onder 9)
 - 5.3. ***Maatschappelijk werk en zijn maatschappelijke omgeving,*** Wim Harsta, 1971
 - 5.4.1. ***Inleiding op Wat er vastzit aan de begrippen ‘leervragen’ en ‘methode’ en Zo zijn onze manieren,*** Wim van der Sluis, 2014
 - 5.4.2. ***Wat er vastzit aan de begrippen ‘leervragen’ en ‘methode’,*** Wim Harsta, 1985 en ***Zo zijn onze manieren,*** Wim Harsta, 1985
6. ***De tijdgeest***
 - 6.1. ***Inleiding,*** Wim van der Sluis, 2014. Over maatschappelijke ontwikkelingen vanaf de jaren zestig en de weerslag daarvan op de ASCA, en hoe Van der Sluis met de extremen van ‘zelfontplooiers’ en

‘maatschappijveranderaars’ omgng. Daarbij werd hij geïnspireerd door de inzichten van Okko Warmenhoven (die colleges gaf aan de RUU over de pretenties van hulpverleners) en prof. Trimbos, die wijzen op de traagheid waarmee veranderingen tot stand komen en teruggrijpen op de innerlijke motivatie van hulpverleners.

6.2. *Over Pretenties (1985/2013). Overpeinzingen bij het nagelaten werk van Okko Warmenhoven*, Wim van der Sluis, 2013

6.3. *Naschrift bij 6.2.1.* Over de invloed van Walter Benjamin op Okko Warmenhoven. Wim van der Sluis, 2013

6.4. *Naschrift bij de bezinning op de gedachten van Okko Warmenhoven*, Wim van der Sluis, 2014. Terugblik op lesbrieven die hij rond 1976 schreef over de betekenis van het werkbeginsel van het individualiseren van de client, waarin hij betoogde dat dit beginsel betekent dat ieder mens een eigen verhaal heeft en niets heeft te maken met de schaal waarop je werkt.

7. *Leren en spelen*

7.1. *Toelichting bij de stukjes over Leren en Spelen*, Wim van der Sluis, 2014. Van der Sluis ontdekte dat het rollenspel ‘een doeltreffend wapen was tegen abstracte, vermoeiende discussies over problematiek en de aanpak daarvan’.

7.2. *Over Leren en Spelen en Definitie van Spel*, Wim van der Sluis. Lesbrieven tot 1988

Deel 2. Professionele opvattingen die het onderwijs beïnvloedden

1. *Inleiding*. Wim van der Sluis, 2014

2. *Welzijn en welzijnsbeleid*, dr. A.J.M. van Tienen. Uit: Maatschappelijk Welzijn 1968. Met toelichting Wim van der Sluis 2014

3. *Wat is welzijn?* Aantekeningen Wim van der Sluis 1973. Met toelichting Wim van der Sluis 2014

4. *Hebben en Zijn. Een bezinning op de stijl van helpen*. Aantekeningen Wim van der Sluis 1975 op basis van Otto Haspers. Met toelichting Wim van der Sluis 2014: aantekeningen na Dennendal

5. *Over de filosofie van het onderwijs. Aantekeningen bij een boekje van Cornelis Verhoeven (Tractaat over het spieken. Het onderwijs als producent van schijn, 1980)*. Wim van der Sluis 1985. Met naschrift uit 2000

6. ***Over de mens, het leven en de materie. Aantekeningen bij Max Thürkau:*** *Technomanie – Die Todeskrankheit des Materialismus.* Wim van der Sluis, aantekeningen 1989/correcties 2001

7. ***En ik zag...***, Wim van der Sluis, 1988-1990. Cultuurkritiek. Dagboekantekeningen over de wenselijkheid van meer consistentie in de relatie tussen praktijk en opleiding van maatschappelijk werkers. Met voorwoord en nawoord Wim van der Sluis, 2003

8. ***Ethiek en code. Dr. L.F. Jens,*** Wim van der Sluis, 1984. Voor studenten aangepast artikel van L.F. Jens. Met voorwoord Wim van der Sluis, 1984

9. ***De rode draden tussen beroep en opleiding,*** Wim van der Sluis, 2001/2013. Over het landelijk opleidingsprofiel, de definitie van Social Work, de aard van beroep, de relatie met psychotherapie, problemen wisselwerking beroep-opleiding, implicaties voor onderwijs, vragen bij het multi-methodisch denkkader.

Deel 3. Denken over macht

1. ***Inleiding en Naschrift bij de inleiding,*** Wim van der Sluis, 2014
2. ***Macht. De moderne mens en het probleem van de macht. Een bezinning op vraagstukken, geïnspireerd door het denken van Romano Guardini.*** Wim van der Sluis, 1987/2001
3. ***Aantekeningen bij het werk van Jürgen Habermas,*** Wim van der Sluis, 1987. Met *Verantwoording*, 2014
4. ***Vervolg Aantekeningen bij het werk van Habermas.*** Brief aan Liesbeth Simpelaar, Wim van der Sluis, 2014
5. ***Hannah Arendt.*** Verslag van en bezinning op lezingencyclus HOVO over *Vita Activa* van Hannah Arendt. Wim van der Sluis, 2004
6. ***Een tijdsbeeld.*** Citaten van Willem van Toorn en Gianni Celati, die misstanden en het moderne levensgevoel raak weergeven. Wim van der Sluis, 1988
7. ***Huilen met een pet op. Wat te doen bij het overlijden van medewerker/student,*** uit: *En het bleef nog lang onrustig in mijn hoofd,*

Youp van 't Hek, 1996. Deze column is bijgevoegd als illustratie van de protocolleringsdrang.

8. ***Systeem en communicatie. Korte weergave van het denken in termen van systeem en leefwereld aan de hand van het artikel van R.E. Bosman:*** Systeem en communicatie in *Tijdschrift voor Agologie 1985-3*, Wim van der Sluis, z.j.
9. ***De sorteermachine van Habermas. N.a.v. Discursieve processen in eerstelijnssteams, artikel van Geert van der Laan en Jan Holman in Tijdschrift voor Agologie 1987-3***, Wim van der Sluis, z.j.
Bijlage: *Teamwerk. Elementaire spelregels*, Wim van der Sluis, 1995
10. ***Vraagstukken rond beleid en organisatie in de medische sector. Voor medisch maatschappelijk werkers***, Wim van der Sluis, 1989. Bijlage: *Onvrede. Over de noodzakelijke samenhang tussen werk in uitvoering en de organisatie van dat werk vanuit de instelling(en)*, Wim van der Sluis, 1989
11. ***De moord in de kathedraal***, Kees Fens, Volkskrant 22 maart 1993.

Deel 4. Aantekeningen 1975- 1990 voor de begeleiding van leergroepen

1. ***Toelichting***, Wim van der Sluis, 2014: de aantekeningen, die hij gebruikte als lesmateriaal, ontstonden door het doordenken van vakliteratuur, eigen ervaring in het maatschappelijk werk, gesprekken met studenten en rollenspelen
2. ***Korte samenvatting. Kernpunten. Identiteit van het maatschappelijk werk***. Wim van der Sluis, ongeveer 1985
3. ***Aantekeningen ten behoeve van leergroepen studenten dagopleiding***. Over: proces, weerstand en angst, motivatie, impasse, overdracht, gevoelens, awareness en zelfverantwoordelijkheid, creatief proces, vorm en structuur. Wim van der Sluis, 1974-1980
4. ***Aantekeningen ten behoeve van leergroepen studenten dagopleiding***. Over o.a.: wat is maatschappelijk werk, methodiek, proces, probleem, opgave, beïnvloeding, behandeling, afsluiting, houding, dossiervorming. Wim van der Sluis, 1980-1987

5. ***Aantekeningen ten behoeve van de begeleiding van leergroepen studenten dagopleiding en deeltijdopleiding.*** Over o.a.: contactlegging en motivatie, intake, onderzoek, probleem, intakegegevens, rapportering, diagnostiek, taakformulering, fasering. Wim van der Sluis en Wim Harsta, 1984-1990

Deel 5. Hulpverlening aan huishoudens. Lesmateriaal

Toelichting Wim van der Sluis, 2014: na 1980 werd de term ‘hulpverlening aan huishoudens’ gekozen voor hulp aan gezinnen. Dit ter onderscheiding van ‘gezinstherapie’. Vanaf 1972 bleken studenten in hun stages vaak gezinsproblematiek tegen te komen waarbij niet zomaar kon worden verwezen naar specialistische instanties. Daarnaast was er een snel groeiende literatuur over gezinsproblematiek, die noodzakelijke inzichten bevatten voor studenten en die verwerkt moest worden door docenten. Ook kwam de emancipatiebeweging op gang, en moest er aandacht worden besteed hoe en wanneer de emancipatiegedachte in de hulpverlening op zijn plaats is.

1. ***Hulpverlening aan huishoudens, deel 1.*** Over o.a.: systeem, waarden en normen, conflict, evenwicht, probleemoplossend vermogen, scheiden, gedrag, persoon, soorten problemen. Wim van der Sluis, lesstof vanaf 1983
2. ***Hulpverlening aan huishoudens, deel 2.*** Over o.a.: neutraliteit, subjectiviteit, code, voorkeur, coalities, regelcultuur, taken, directieve therapie. Wim van der Sluis, lesstof vanaf 1983
3. ***Hulpverlening aan huishoudens, deel 3.*** Over o.a.: commercie en religie, emancipatieliteratuur, systeemdenken, systeem en leefwereld, gezinstherapie, conflicten, problemen.
Bijlage 1: *Seksespecifieke hulpverlening.*
Bijlage 2: *Aantekeningen over psychosomatische en fobische klachten met betrekking tot mannelijk en vrouwelijk rolgedrag.* Wim van der Sluis, lesstof vanaf 1983
4. ***Hulpverlening aan huishoudens, deel 4.*** Over o.a.: wisselwerking, object, behandelingsvormen, systeemleer, de structurele stroming, genogram, ecomap, leefbaarheidsgebieden. Lesstof Wim van der Sluis, 1990

5. **Lesbrief voor de leergroep derdejaars deeltijdstudenten. Uitgangspunten en vooronderstellingen t.a.v. het maatschappelijk werk, kort samengevat, met praktijkvoorbeeld uit het schoolmaatschappelijk werk.**
Met bijlage: *Polydimensionaliteit*. Wim van der Sluis, 1988

Deel 6. Het gesprek, behandelingsvormen, de opleiding en het beroep.

Lesmateriaal

Toelichting Wim van der Sluis, 2014: iedere nieuw ontdekte probleemcategorie of doelgroep vroeg om een eigen oplossingsmethode. Incest, drugsverslaving, fobieën, suïcide, ADHD; de opleiding moest de ontwikkelingen volgen en tegelijkertijd studenten een gegeneraliseerd denkkader bieden zodat ze om konden gaan met uiteenlopende problematiek.

Centraal in het onderwijs stond de uitwisseling, en Van der Sluis en collega Wim Harsta schreven lesbrieven, samenvattingen en lesverslagen voor hun studenten.

1. ***Het helpende gesprek***. Samenvattingen van ideeën van Marie Kamphuis en Florence Hollis. Wim van der Sluis, vanaf 1985
2. ***Behandelingsvormen in het maatschappelijk werk***. Reader Opleiding M.W.D. Samenvattingen van ideeën van Hollis, Alfred Lange., samenstelling Wim van der Sluis, 1998
3. ***Alles is betrekkelijk***, Wim Harsta, 1986. Over communicatie en systeemleer.
De werkplaats, Wim van der Sluis, 1986. Over het gesprek
4. ***Introductiedag 10 juni 1987. 13 punten t.b.v. een toespraak ter verwelkoming van nieuwe studenten in de deeltijdopleiding HBO M.W.*** Wim van der Sluis, 1987. Hoe aan de opleiding vorm te geven, zodat studenten met uiteenlopende situaties overweg kunnen?
5. ***Verantwoordelijkheid en schuld in de hulpverlening***, Wim van der Sluis, 1987. Het imago van mensgerichte beroepen heeft schade opgelopen, en dat brengt nieuwe opdrachten voor docenten en studenten teweeg.
Met bijlage: *Joke Stormer*, Volkskrant 1986. Na de zelfmoord van Stormer was er een storm aan kritiek op de hulpverlening.

Deel 7. Onmaatschappelijkheid, supervisie, verslaglegging, het helpende gesprek

1. *Maatschappelijk werk in situaties van achterstelling*, lesbrief Wim van der Sluis, 1975
 2. *Geschiedenis van het begrip ‘onmaatschappelijkheid’*, lesbrief Wim van der Sluis, 1977
 3. *Het werken met zogenaamde ‘probleemgezinnen’*, lesbrief Wim van der Sluis, 1977
 4. *Achterstand, achterstelling en emancipatie. Fragment uit het jaarverslag 1974 van clubhuis De Arend en De Zeemeeuw in Rotterdam*. Met een onderzoeksopdracht voor studenten van Wim van der Sluis
 5. *Selbsthilfe*, Wim van der Sluis, 1969/1984. Bewerking van *Menschen helfen mit neuen Methoden*, gepubliceerd in Radius, 1969. Met een opdracht voor studenten. Ook in Duitsland boog men zich over de benadering van onmaatschappelijkheid.
 6. *Menschen Helfen mit Neuen Methoden*, Wolfgang Belitz, Dietrich von Bodelschwingh, Albrecht-Sigbert Seippel, Radius, 1969 Dit artikel is volgens Wim van der Sluis nog steeds actueel.
- 7.1. *Supervisie en andere vormen van deskundigheidsbevordering*, Wim van der Sluis, 1993
- 7.2. *Bezinning op taalgebruik en verslagen maken*, Wim van der Sluis, 1982. Van der Sluis legde veel nadruk op het maken van verslagen; hij vond het zich kunnen uitdrukken belangrijk, vooral ook naar publiek en overheden toe.
- 7.3. *De daad bij het woord*, Wim van der Sluis, 1982
8. *Toelichting bij 1 t/m 7*, Wim van der Sluis, 2014. In de jaren zeventig kwam een nieuwe kijk op onmaatschappelijkheid en een nieuwe aanpak was nodig.
 9. *Het helpende proces*, Willem Harsta, 1974. Uit: *Three Theories of Child Development*, Henry G. Maier. In Maier vond Harsta een bondgenoot in zijn visie dat de sociaal werker ook organisator en beïnvloeder moet zijn van het

netwerk om de client heen, en dat diagnoses nooit vaststaan maar meegroeien met interventies.

10. *Wat kun je doen in een helpend gesprek?* Willem Harsta, 1977. Dit stuk geeft volgens Van der Sluis een goed beeld van de toen heftige discussies over openheid en gelijkheid.

11. *Toelichting bij 9 t/m10*, Wim van der Sluis, 2014.